

Osiguranje od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista

Bošnjak, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:284944>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za trgovačko pravo i pravo društava
Pravo društava

Josipa Bošnjak

Osiguranje od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Siniša Petrović

Zagreb, 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Josipa Bošnjak, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Josipa Bošnjak, v.r.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POVIJEST RAZVITKA.....	3
3. ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVA, NADZORNIH ODBORA I PROKURISTA	4
3.1. Odgovornost članova uprava i nadzornih odbora	4
3.1.1. Što član uprave treba napraviti kako ne bi odgovarao za štetu?.....	8
3.2. Odgovornost prokurista	11
4. OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI.....	12
5. OPĆENITO O UGOVORU O OSIGURANJU OD ODGOVORNOSTI ČLANOVA UPRAVA, NADZORNIH ODBORA I PROKURISTA	13
6. BITNI ELEMENTI UGOVORA O OSIGURANJU OD ODGOVORNOSTI.....	13
6.1. Šteta i pretpostavke odgovornosti za štetu.....	13
6.2. Pravna osnova i predmet osiguranja (opseg pokrća)	13
6.3. Posebno o obvezama ugovaratelja osiguranja prilikom sklapanja ugovora o osiguranju.....	14
6.4. Isključenja od odgovornosti.....	15
6.4.1. Isključenja iz osiguranja od odgovornosti članova uprave ili nadzornog odbora	15
6.4.2. Isključenja iz osiguranja od odgovornosti prokurista.....	15
6.5. Standard postupanja koji isključuje odgovornost	16
7. PRAVA I OBVEZE OSIGURATELJA I OSIGURANIKA U POSTUPKU NAKNADE ŠTETE NA TEMELJU UGOVORA O OSIGURANJU	17
7.1. Franšiza, troškovi obrane i agregatni limit	18
7.2. Neposredni zahtjev oštećenog osiguratelju (lat. <i>actio directa</i>).....	20
7.3. Regresno pravo osiguratelja	21
8. ZAKLJUČAK.....	22

LITERATURA

1. UVOD

Pravo osiguranja je grana koja doživljava veliki razvoj te je donijela novine po pitanju odgovornosti članova uprave, upravnog i nadzornog odbora, izvršnih direktora i prokurista za propuste zakonskih obveza. Povreda zakonske obveze te moguće daljnje uzrokovanje štete u dinamičnom poslovanju kakvo danas postoji postala je gotovo općeprihvaćena iz čega je i nastala potreba za posebnom uslugom koja može zaštititi materijalnu odgovornost članova uprave. Ovakva vrsta osiguranja postaje standardni uvjet menadžera u menadžerskim ugovorima. Osiguranje od odgovornosti članova uprave i nadzornih odbora u stručnoj se literaturi naziva još D&O osiguranje što je kratica od *Directors and Officers Liability Insurance*.¹

Osiguranje od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava je dobrovoljno osiguranje te kao vrsta osiguranja od profesionalne odgovornosti smatra se najmlađom vrstom osiguranja. Neke od profesionalnih odgovornosti, za razliku od odgovornosti članova uprave, nadzornih odbora i prokurista, zakonodavac je proglasio obveznima kao preduvjet za obavljanje određene profesije (arhitekti, odvjetnici, revizori, javni bilježnici, itd.). Ova vrsta osiguranja pruža osigurateljnu zaštitu za propuste ili pogreške koje se mogu dogoditi za vrijeme vođenja i upravljanja društvom čak i unatoč dužnoj pažnji u postupanju.² S obzirom da, ako nemaju osigurateljnu zaštitu, članovi uprave za takve propuste odgovaraju vlastitom imovinom, iz toga proizlazi i potreba da se odgovornost, odnosno financijski rizik gubitka osobne imovine, osigura.

Zakon o obveznim odnosima osigurava da fizičke i pravne osobe snose odgovornost za štetu koju prouzroče svojim radnjama ili propustima u svakodnevnim i poslovnim transakcijama.³ Ovaj zakon tako ima šire područje primjene i osigurava zaštitu svih osoba koje mogu biti pogođene štetom. Odgovornost prema ZOO-u temelji se na načelima ugovorne i izvanugovorne odgovornosti, prema kojima je osoba koja prouzroči štetu dužna nadoknaditi je oštećeniku.

Međutim, Zakon o trgovačkim društvima uvodi specifične oblike odgovornosti za članove uprave i nadzornih organa trgovačkih društava kako bi osigurao da ti rukovodeći članovi posluju u interesu društva i njegovih vjerovnika. Ove obveze uključuju odgovornost za donošenje savjesnih poslovnih odluka, sprječavanje sukoba interesa i postupanje s pažnjom dobrog stručnjaka. Uprava društva vodi poslovanje društva te je odgovorna za zakonitost i

¹ Ćurković, Marijan, Osiguranje od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora, revizora i odvjetnika, Pravo u gospodarstvu: časopis za gospodarsko pravnu teoriju i praksu, broj 45 (2006), 4, str. 270.

² Vojković, Hrvoje, Osiguranje od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 58, (4) 1025-1046 (2008), str. 1025.

³ Zakon o obveznim odnosima, "Narodne novine" br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 145/23., 155/23. (dalje u tekstu: ZOO), čl. 1045.

pravilnost rada trgovačkog društva. Dužna pozornost i odgovornost članova uprave regulirana je člancima 252., 273., 273.a Zakona o trgovačkim društvima.⁴

U ovom radu najprije ćemo proći povijest razvitka osiguranja od odgovornosti i analizirati osnove odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista u trgovačkim društvima. Vidjet ćemo koje su razlike, a koje sličnosti između članova uprava i nadzornih odbora s jedne strane te prokurista s druge strane. Predmet ovog rada dalje čine bitni elementi ugovora o osiguranju, od pretpostavki odgovornosti do njegovog isključenja te prava i obveze osiguratelja i osiguranika u postupku naknade štete na temelju ugovora o osiguranju. Cilj je predstaviti ovu relativno novu granu osiguranja, razjasniti temeljne pretpostavke te približiti svrhu i prednosti ove vrste osiguranja u današnjem izuzetno kompleksnom pravnom i poslovnom okruženju.

⁴ Zakon o trgovačkim društvima, "Narodne novine" br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 152/11. - službeni pročišćeni tekst, 111/12., 125/11., 68/13., 110/15., 40/19., 34/22., 114/22., 18/23., 130/23. (dalje u tekstu: ZTD).

2. POVIJEST RAZVITKA

Osiguranje od odgovornosti u povijesnom je razvoju osiguranja nastalo najkasnije. Sve do sredine 19. stoljeća općenito se smatralo da bi bilo suprotno javnom poretku dopustiti nekome da se osigura za štetne posljedice svoje vlastite krivnje ili krivnje svojih službenika. Smatralo se da nepažnju treba sankcionirati, a ne nagrađivati ili putem osiguranja nadoknađivati njene štetne posljedice. Postavljeno je i pitanje kada bi krivac za nastanak štete, umjesto da sam snosi štetne posljedice svoje protupravne djelatnosti, mogao od osiguratelja zatražiti da to učini on umjesto njega, što bi ostalo od moralne ideje načela odgovornosti za štetu?⁵

Na snažan razvoj osiguranja od odgovornosti utjecala je industrijska revolucija koja je za posljedicu imala pojavu brojnih oblika moguće odgovornosti. Mnogi su oblici osiguranja od profesionalne odgovornosti zbog javnog interesa zakonski propisani kao obvezni, s pravom treće osobe na direktnu (izravnu, lat. *actio directa*) tužbu protiv osiguratelja.⁶

Izvor ovog osiguranja je američko-englesko pravo. Tamo je nastalo već u 19. stoljeću. Odatle se počelo širiti u Europu, ponajprije u Njemačku, gdje mu je snažan poticaj dalo donošenje tzv. trgovačkih zakonika, kao što su Zakon o dionicama (1884.), Zakon o trgovačkim društvima (1889.), Zakon o društvima s ograničenom odgovornošću (1892.).⁷ Prvi ugovor sklopljen je već 1895. godine „protiv posljedica odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora dioničkih društava, udruga i drugih“ što je izazvalo žestoke rasprave te se ugovor nazivalo „lagodnim ugovorom“ i „osigurateljnomo utopijom“ za nedozvoljeno ponašanje. Štoviše, tražila se njegova zabrana s argumentom da je „izravno nemoralan“ te da bi mogao dovesti do znatnog porasta odštetnih zahtjeva i sustavne demoralizacije.⁸

Početak osiguranja članova uprava i nadzornih odbora u Republici Hrvatskoj vidimo 2001. godine kada je jedno osiguravajuće društvo donijelo svoje prve uvjete za osiguranje. Premija i broj ugovora bili su gotovo zanemarivi, ali se očekivao porast. Već tada se prepoznala važnost da osiguratelji porade na svojevrsnim zajedničkim uvjetima ili bar minimalnim zajedničkim standardima za osiguranje članova uprava i nadzornih odbora od odgovornosti, koja je u trgovačkom pravu jasno regulirana, a na koju će se dioničari i treće osobe sve češće pozivati.⁹

⁵ Pavić, Drago, Ugovorno pravo osiguranja, Komentar zakonskih odredaba, Tectus 2009., str. 23.-24.

⁶ Pavić, Drago, op. cit. u bilj. 5, str. 25.

⁷ Ćurković, Marijan, Osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora, Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja, 49(2008),12/1; str.26-35., str.28.

⁸ Ćurković, Marijan, op. cit. u bilj. 7, str.29.

⁹ Ibid.

3. ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVA, NADZORNIH ODBORA I PROKURISTA

3.1. Odgovornost članova uprava i nadzornih odbora

Postoji nekoliko vrsta odgovornosti članova uprave. Prva je odgovornost za dobro obavljanje posla. Ako član uprave ne obavlja dobro svoj posao, opozvat će se njegovo imenovanje. Pritom je u dioničkom društvu zaštićen time što se za opoziv traži važan razlog, što mu omogućuje da bude neovisan u poslovanju i da bude imun na utjecaje sa strane. Može ustati s tužbom kod suda i tražiti da sud utvrdi da je odluka o opozivu imenovanja ništetna jer za njezino donošenje nije postojao važan razlog. Ako bi mu još trajao mandat u upravi društva, sud bi ga na njegov zahtjev mogao vratiti na položaj člana uprave i dosuditi da mu je društvo dužno nadoknaditi svu štetu koju je pretrpio zbog neopravdana opoziva imenovanja (mjesečna primanja izgubljena zbog opoziva imenovanja, troškove vođenja sudskog spora i dr.). Istekne li mu vrijeme mandata, neće biti vraćen na svoje prijašnje mjesto, ali će mu se morati nadoknaditi učinjena šteta. Članovi nadzornog odbora, koji su opozvali imenovanje člana uprave, što je utvrđeno nevaljanim, odgovaraju tada društvu za svu štetu koju su mu time učinili (sve što je plaćeno opozvanom članu uprave, sudske troškove, kamate i dr.). Druga je odgovornost za štetu koja je potencijalno najopasnija. Cijelo pravo društava počiva na načelu da se za svaku pogrešku u vođenju poslova ili u vođenju društva i time učinjenu štetu odgovara društvu cjelokupnom osobnom imovinom, bez ograničenja. Treća je prekršajna odgovornost, s najmanje teškim posljedicama. Sankcija je plaćanje kazne ako se što dogodi. Četvrta je kaznena odgovornost do koje će doći samo ako član uprave počini nešto što je u opisu nekoga kaznenog djela. Kazneni zakon ima djelo zloupotrebe u gospodarskom poslovanju s dosta širokim opisom koji pokriva velik broj slučajeva, a predviđena su i druga kaznena djela, ali to je i dalje uže od odgovornosti za štetu. Spomenute se odgovornosti međusobno ne isključuju, osim prekršajne i kaznene odgovornosti.¹⁰

Barbić ističe da je za prosudbu odgovornosti članova uprave društva za štetu učinjenu društvu kapitala važno i to što u dioničkom društvu nema hijerarhije organa. Uprava vodi poslove samostalno i na vlastitu odgovornost pa joj se nitko u to ne smije miješati. Nadalje, smatra kako se kod nas pogrešno iznosi u javnosti da je neki nadzorni odbor trebao naložiti upravi da nešto učini. Kada bi se to učinilo, uprava društva mogla bi odgovoriti da joj je drago što je čula to mišljenje, ali da će postupiti po svojem nahođenju. Takav položaj uprave ima i svoje naličje – članovi uprave odgovaraju za sve što poduzmu. Zato, osjećaj da je na nekome puna ovlast za donošenje odluka, ali i odgovornost za njihovu ispravnost i provođenje, dovodi do ozbiljnog promišljanja prije nego što se odluka donese jer se odgovornost ne dijeli ni s kim.¹¹

¹⁰ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf> .

¹¹ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf> .

Da bi se članovima uprave osigurala samostalnost u odnosu prema nadzornom odboru, propisano je da se članove uprave mora imenovati na određeno vrijeme, a želi li ih se smijeniti prije isteka vremena na koje su imenovani, za to mora postojati važan razlog. Zakon neke slučajeve važnog razloga navodi samo kao primjere, a sve ostalo treba prosuditi od slučaja do slučaja. Pritom se upotrebljava jednostavno mjerilo – bi li bilo razumno očekivati da osoba koja je što poduzela, ili propustila poduzeti, ili je na drugi način djelovala u društvu i za društvo – bude član uprave. Ovdje, kaže Barbić, valja primjenjivati objektivno mjerilo prosudbe prema onom što je prosječna mjera ponašanja ili prosudbe u odgovarajućoj struci. Spomenuto mjerilo razumnog očekivanja ne odnosi se samo na djelovanje člana uprave u društvu nego i na njegovo ponašanje uopće pa i izvan društva jer i to može biti razlog da se takvoj osobi ne povjerava obavljanje tako važnog posla u društvu (npr. alkoholizam, iako dobar u svome poslu, stvara lošu sliku o sebi pa je sud smatrao da je to važan razlog za opoziv imenovanja jer je ozbiljan reputacijski rizik za društvo ili npr. bijeg s mjesta nesreće). Važan razlog za opoziv imenovanja člana uprave može biti njegovom krivnjom i bez krivnje. Kao slučaj bez krivnje navodi, primjerice, kada je član uprave bolestan, kada ostari pa ne može više toliko putovati, tada bi bilo razumno očekivati kako ne može više biti član uprave jer ne može ispunjavati zadatke koji su pred njim. No, takav bi slučaj bio i kada bi nadzorni odbor zbog opoziva imenovanja nekog člana uprave na njegovo mjesto imenovao drugu osobu, a za vrijeme mandata opozvanog člana uprave sud donio pravomoćnu odluku kojom se utvrđuje da je odluka o opozivu imenovanja ništetna. Tada bi opozvani član uprave koji je uspio u parnici imao pravo da ga sud vrati na njegovo mjesto u upravi društva, a budući da ono ne treba na istome mjestu za isti posao dvije osobe, nastao bi važan razlog za opoziv imenovanja osobe koja je bila imenovana u upravu umjesto člana uprave kojem je bilo opozvano imenovanje.¹²

U dioničkom društvu nadzorni odbor ipak može na neki način utjecati na upravu, a to je davanjem ili uskraćivanjem suglasnosti za neke radnje uprave. To će biti slučaj kada je statutom društva predviđeno da uprava društva za poduzimanje nekih točno određenih radnji ili radnji koje odredi nadzorni odbor svojom odlukom mora dobiti prethodnu suglasnost nadzornog odbora. Ne dobije li suglasnost, radnju ne smije poduzeti. U tom slučaju uprava može sazvati glavnu skupštinu i od nje zatražiti suglasnost. Tada glavna skupština mora o tome odlučiti. Suglasnost nadzornog odbora znači da nadzorni odbor nema ništa protiv toga da se poduzme radnja, ali ostaje na upravi hoće li je poduzeti ili ne i za nju će odgovarati bez obzira na to što je za njezino poduzimanje dobila suglasnost nadzornog odbora. Glavna skupština može odlučivati o donošenju neke poslovodne odluke samo ako to od nje zatraži uprava društva. U već izloženom slučaju sukoba uprave i nadzornog odbora glavna skupština o tome mora odlučiti, a u svima ostalima ne mora ako ne želi. U pravilu će tada glavna skupština zauzeti

¹² Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf>.

stajalište da ne želi donijeti odluku i prepustiti to upravi koja će odgovarati ako poduzetom radnjom društvu bude učinjena neka šteta.¹³

Kao razlog takvom postupanju, Barbić obrazlaže da je zbog toga što, ako glavna skupština donese poslovodnu odluku, članovi uprave više ne odgovaraju društvu za štetu koja bi mu time bila učinjena. Dakle, nitko ne može utjecati na poslovodnu odluku uprave osim izloženog posrednog utjecaja nadzornog odbora. Ako bismo to prenesli na društvo s ograničenom odgovornošću, prvo, u tom društvu postoji hijerarhijski odnos među organima društva: skupština je hijerarhijski najviši organ koji imenuje i opoziva imenovanje članova uprave i to može učiniti i na neodređeno vrijeme ako društvenim ugovorom nije određeno da ih se imenuje na neko određeno vrijeme. Za opoziv njihova imenovanja ne traži se postojanje važnog razloga ako to ne bi bilo predviđeno u društvenom ugovoru. Posljedica je toga da se članu uprave može opozvati imenovanje u svako doba i bez navođenja ikakvog razloga, a on se ne može obratiti sudu tužbom tražeći da se utvrdi razlog opoziva njegova imenovanja. Nema, dakle, sudske zaštite. Slijedom toga članovi uprave moraju slijediti obvezne upute skupštine društva. To znači da im se članovi društva preko skupštine mogu miješati u način vođenja poslova društva, a budući da ne uživaju sudsku zaštitu, ne mogu se tome uspješno oduprijeti. Nemaju samostalnost koju imaju članovi uprave u dioničkom društvu. To na neki način zajedno s njima uvodi i članove skupštine u odgovornost za štetu učinjenu društvu ako, s obzirom na okolnosti, tome pridonose. Društvenim ugovorom ta se ovlast može dati nadzornom odboru ako ga društvo ima.¹⁴ U ZTD-u je propisano rješenje kojim se sankcionira nečiji utjecaj na zastupnike i osobe koje vode poslove društva da poduzmu što na štetu društva. Tada za tu štetu društvu odgovaraju osobe koje su poduzele neku radnju, onaj tko je na njih utjecao da tako postupe i onaj tko je od toga imao neku korist.¹⁵ ZTD-om je sve zatvoreno i nema situacije po kojoj se ne bi odgovaralo za štetu koja je učinjena društvu.

Odredbe Zakona o trgovačkim društvima ne isključuju primjenu odredaba Zakona o obveznim odnosima. Poznata je vrlo široka odredba članka 1045. ZOO-a po kojoj je onaj tko drugomu prouzroči štetu, dužan naknaditi je ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje. ZTD je samo specificirao pojedine slučajeve odgovornosti, uredio neke pojedinosti kojima se razrađuje spomenuta opća odredba iz ZOO-a. Prema tome, ako se ispostavi da je tko društvu prouzročio štetu, odgovarao bi i bez posebnih odredaba iz ZTD-a, ali je postupanje društva u tim slučajevima olakšano tim posebnim odredbama. To vrijedi za dioničko društvo i za društvo s ograničenom odgovornošću. Norme o odgovornosti članova uprave u društvima kapitala primjenjuju se i na odgovornost članova nadzornog odbora, ali s vrlo velikom razlikom. Kod

¹³ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf> .

¹⁴ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf> .

¹⁵ ZTD, čl. 273.

prvih je riječ o odgovornosti za vođenje poslova društva, a kod drugih za obavljanje nadzora u društvu. Zato se protiv članova nadzornog odbora ne može ustati s tužbom za naknadu štete učinjene društvu postupanjem u vođenju poslova društva, nego samo za njihovo postupanje u nadzoru nad vođenjem tih poslova. Zahtjev za naknadom štete protiv članova nadzornog odbora mogao bi se, primjerice, podignuti ako bi nadzorni odbor znao za to da može nastupiti šteta i nije ništa poduzeo da se to spriječi, a mogao je utjecati da do štete ne dođe. Tada bi bila riječ o manjkavom nadzoru, recimo, da uprava nije dala suglasnost za neku zatraženu radnju, moglo se spriječiti poduzimanje štetne radnje. Tada bi se odgovornosti za štetu članova uprave dodala i odgovornost članova nadzornog odbora.¹⁶

Polazna osnova za odgovornost nalazi se djelovanju članova uprave kao urednih i savjesnih gospodarstvenika i čuvanju poslovne tajne društva zato što je za odgovornost za štetu potrebno postojanje krivnje, a ona se određuje prema tome je li propušteno postupati s pažnjom koja se zahtijeva u struci. Riječ je o profesionalnoj pažnji nekoga tko vodi poslove u društvu kapitala. Pritom se pažnja usmjerava na postupanje u interesu društva, a ne u interesu dioničara, odnosno članova društva s ograničenom odgovornošću. Kada bi članovi uprave morali postupati u interesu dioničara, odnosno članova društva s ograničenom odgovornošću, morali bi slijediti interes većine na štetu manjine, a to bi bilo suprotno temeljnom pravilu u dioničkom društvu da pod jednakim uvjetima svi dioničari moraju imati jednak položaj u društvu.¹⁷ Danas su u pravu razvijena mnoga pravila, pa i za društvo s ograničenom odgovornošću, kojima se štiti manjina u društvu da ne bude izložena opasnosti da većina zloupotrijebi svoj položaj u društvu na štetu manjine. U društvu kapitala članovi moraju svoj interes ostvarivati interesom društva. Moraju biti lojalni društvu i drugim članovima, a svoja će prava ostvarivati samo po veličini svojih udjela, s tim da ih ne smiju zloupotrijebiti na štetu drugih. Tu se primjenjuje opće pravilo iz obveznog prava o zabrani zloupotrebe prava.¹⁸ Član uprave samostalan je u svome radu i odgovara za posljedice svog postupanja. On mora postupati tako da primijeni odgovarajući stupanj profesionalne pažnje i odupre se svemu što se od njega traži protivno tome.

Kada bi uređenje bilo drugačije, Barbić smatra da društvo baš i ne bi bilo uspješno, ali ni član uprave ne bi odgovarao za nešto što se ustaljeno primjenjuje i ne ide prema modernijem pristupu i primjeni boljih, novijih metoda poslovanja koje društvu daju bolje poslovne rezultate. To bi zaustavilo svaki razvoj kojim se unaprjeđuje poslovanje, ne bi se preuzimali rizici, a posljedica bi bila stagnacija u struci i u poslovanju. Međutim, rizik mora biti razuman, navodi Barbić, mora se unaprijed znati u čemu bi se mogao pojaviti, kada bi mogao nastupiti, kako se osigurati da do toga ne dođe, a ako se ipak dogodi, kako se osigurati od mogućih posljedica.¹⁹

¹⁶ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf>.

¹⁷ ZTD, čl. 211.

¹⁸ ZOO, čl. 6.

¹⁹ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar:

3.1.1. Što član uprave treba napraviti kako ne bi odgovarao za štetu?

Član uprave, kako ne bi odgovarao za štetu, mora dokazati da se pridržavao internih pravila, akata društva, primjerice statuta, društvenog ugovora i dr.²⁰

Barbić ističe kako ova situacija nije identična s posljedicom ako bi uprava, zastupajući društvo, sklopila neki pravni posao s trećom osobom koji bi bio izvan djelatnosti kojom se ostvaruje predmet poslovanja. Takav bi ugovor bio valjan i društvo se ne bi moglo pozvati na to da nije registrirano za obavljanje djelatnosti kojoj ugovor pripada, ali to ne isključuje odgovornost članova uprave koji su sklopili takav pravni posao prema društvu ako bi mu time bila učinjena šteta. Čak i ne dobivanje suglasnosti nadzornog odbora za sklapanje takva posla, kad je potrebno da se ona za to prethodno dobije, nema za posljedicu nevaljanost sklopljenog ugovora, ali može dovesti do odgovornosti članova uprave koji je nisu zatražili ili su je zatražili, ali je nisu dobili, za nastalu štetu, a u svakom slučaju to bi bio važan razlog koji bi opravdao opoziv njihova imenovanja. Naime, članove uprave ne može se u društvima kapitala ograničiti u ovlastima za zastupanje tako da bi ograničenje djelovalo prema trećima, zato se i ne može upisati u sudski registar, a ako bi se nekim slučajem i upisalo, ne bi djelovalo prema trećima, ali interno bi djelovalo. Član uprave, nadalje, dužan je postupati po pravilima koja vrijede za onaj pravni odnos u koji je društvo ušlo s trećom osobom. Recimo, ako je sklopio u zastupanju društva ugovor o kupoprodaji, mora se pridržavati pravila koja vrijede za taj ugovor. Mora se pridržavati svih javnopravnih pravila, organizirati i nadzirati vođenje poslovnih knjiga i drugih evidencija. Dužan je dobro surađivati s drugim članovima uprave, ako ih je više, jer, ako to ne čini, to je važan razlog za opoziv imenovanja.²¹

Netko može biti odličan menadžer, ali ako ne surađuje s drugima, treba ga smijeniti. Uostalom, nitko ne može biti dobar menadžer ako nije pogodan za suradnju. Član uprave mora djelovati tako da u njega imaju povjerenje drugi članovi uprave i članovi nadzornog odbora, ali i svi koji se bave poslovima društva. Moraju mu vjerovati, a na njemu je da postigne takav odnos povjerenja. Od njega se traži da bude lojalan društvu i dioničarima odnosno članovima društva s ograničenom odgovornošću. To znači da u društvu ne smije djelovati u vlastitom interesu zanemarujući interes društva, a time i interes članova u društvu. S njima ne smije biti u sukobu interesa. Mora poštovati nadležnosti organa u društvu te spriječiti svako nezakonito postupanje.²² Pretpostavke za takvu odgovornost vrlo su precizno postavljene, navodi Barbić, jer kad to ne bi bilo tako, nego bi vrijedilo kao opće pravilo, nitko ne bi htio biti član uprave društva.

²⁰ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnikar grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf>.

²¹ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnikar grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf>.

²² Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnikar grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar:

Dalje, navodi da neki naši članovi uprava nisu svjesni kakvoj se opasnosti izlažu kada kažu koliko je godina njihovo društvo blokirano, a oni cesijama i asignacijama, osnivanjem drugih društava preko kojih obavljaju plaćanja i dalje posluju. No, ne bi bili odgovorni po toj osnovi ako je u vrijeme sklapanja ugovora društvo već bilo u blokadi jer tada je to druga ugovorna strana morala znati, ni ako je društvo palo u blokadu prije dospelosti vjerovnikove tražbine jer ono tada nije moglo podmiriti dospjelu vjerovnikovu tražbinu, za što nije kriv član uprave. Tome treba dodati i odgovornost članova uprave za štetu počinjenu vjerovnicima društva u stečaju. Prema Stečajnom zakonu uprava društva mora pokrenuti stečajni postupak kad se za to ispune zakonom propisane pretpostavke. Ne učini li to, nego društvo tek poslije padne pod stečaj, stečajni vjerovnici mogu ustati s tužbom protiv članova uprave koji na vrijeme nisu pokrenuli stečajni postupak i tražiti da im nadoknade štetu koja im je time učinjena – mogu tražiti da im se plati razlika između dijela tražbina prema društvu koju bi bili dobili da je stečajni postupak pokrenut na vrijeme i onog što im je isplaćeno nakon provedena zakašnjelog stečaja.²³ To mogu biti golemi iznosi, a neki direktori i dalje otvoreno i javno pričaju koliko su vremena bili u blokadi, a nisu postupili po zakonskoj obvezi da na vrijeme pokrenu stečajni postupak. Protiv članova uprave zahtjev za naknadu štete u ime društva podnosi nadzorni odbor, a zahtjev protiv članova nadzornog odbora uprava društva. Moguće je da se članovi uprave i članovi nadzornog odbora dogovore da neće jedni protiv drugih podizati takve zahtjeve čime se može oštetiti društvo. ZTD ima za to rješenje. Dođe li do odgovornosti članova uprave za štetu učinjenu društvu, ono im to ne može oprostiti niti se s njima nagoditi prije nego što proteknu tri godine otkad je bilo moguće protiv njih ustati sa zahtjevom za naknadu štete. Ali ni tada ako se s tim ne složi glavna skupština društva (dioničari) kao ni ako tomu prigovore dioničari na dionice na koje se odnosi najmanje 10% temeljnoga kapitala društva i taj se prigovor unese u zapisnik s glavne skupštine. Vremensko ograničenje ne vrijedi ako je onaj tko je odgovoran za naknadu štete nesposoban za plaćanje i ako, da bi otklonio otvaranje stečaja, sklopi nagodbu sa svojim vjerovnicima ili se obveza naknade štete uredi stečajnim planom.²⁴

Sudac koji naknadno prosuđuje stanje stvari koje su se dogodile i prije nekoliko godina nalazi se u ulozi u kojoj treba prosuditi, odnosno zaključiti što je trebalo učiniti, kako je član uprave morao postupati da ne bi nastala šteta. Zato je u ZTD uneseno pravilo poslovne prosudbe (eng. *business judgment rule*). Ono polazi od toga da onaj tko prosuđuje postupanje člana uprave mora ući u njegove cipele u vrijeme kad je donosio neku odluku, poduzimao ili propustio poduzeti neku radnju i tek na temelju toga prosuditi njegovo tadašnje postupanje. Prema tom se pravilu smatra da član uprave ne postupa protivno obvezi o načinu vođenja poslova društva ako pri donošenju poduzetničke odluke smije na temelju primjerenih informacija razumno pretpostaviti da djeluje za dobrobit društva. Ako su te pretpostavke ispunjene, nema njegove odgovornosti za eventualne negativne posljedice njegova postupanja za društvo, ne odgovara

²³ Stečajni zakon, "Narodne novine" br. 71/15., 104/17., 36/22., 27/24., čl. 172.

²⁴ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf>.

za eventualno nastalu štetu. Kako je tada riječ o savjesnu gospodarstveniku, više se ne ispituje njegovo postupanje i dovođenje u vezu s eventualnom štetom društvu. Pritom se smatra da je poduzetnička odluka ona kojom član uprave može slobodno odlučiti hoće li ili neće nekako postupiti, primjerice hoće li ili neće ući u neki posao, raskinuti ugovor, staviti neki prigovor, podignuti tužbu i sl. To nije odluka za koju je propisana obveza da se mora donijeti ili da se mora nekako postupiti jer tako propisuje zakon. Primjerice da se uredno vode poslovne knjige, da se plati porez ili neki obvezni doprinosi i sl. Tada je riječ o zakonskoj obvezi koja se mora ispuniti. Član uprave mora pokazati mjeru pažnje prosječna menadžera koji djeluje u takvu poslovanju i koji raspolaže s određenom vrstom i opsegom informacija. Riječ je o objektivnom kriteriju u odgovarajućoj struci – prosječnoj mjeri pri donošenju poslovodne odluke je li što za društvo dobro i korisno ili nije. Postupi li tako, to mu omogućuje da se bez straha od eventualnih posljedica upusti u nove poslove, unaprijedi poslovanje i izbjegne neprimjerene rizike. No, ima li član uprave na nekom području posebna znanja, neće se moći pozivati na postupanje prosječna menadžera, nego će morati pokazati višu razinu pažnje primjerenu njegovu znanju.²⁵

Pojam odgovornosti ide dalje. Barbić kaže da je odgovornost za štetu uvijek individualna, ali ako je više osoba donijelo neku odluku, odgovaraju solidarno. Čak i kad se u upravi donosi neka odluka, a netko je od članova protiv toga, dužan je kod važnijih odluka, a osobito onih sudbonosnih za društvo, da bi otklonio odgovornost, upozoriti na to nadzorni odbor da bi otklonio svoju krivnju. Štoviše, članovi uprave mogu među sobom podijeliti poslove tako da se netko više bavi financijama, netko proizvodnjom, netko pravom, netko plasmanima proizvoda i dr., ali to ne znači da se netko smije usredotočiti samo na ono što mu je interno povjereno da se tim bavi. Mora se zanimati i za ostalo, pitati, izvještavati ostale o onom što radi, o poteškoćama na koje nailazi, o opasnostima koje prijete tako da svi članovi uprave budu uključeni u cjelokupno vođenje poslova. Oni zajedno odlučuju.²⁶

Razumljivo je da uprava ne radi sve u društvu, ali mora organizirati obavljanje svega što se čini u društvu. Korisno je da se to čini posebnim aktom kojim se određuju područja odgovornosti za poslove koji se obavljaju, izvještavanje o onome što je obavljeno i dr. Ne učini li se to, odgovornost je usredotočena na članove uprave. Oni bi odgovarali ili su odgovarali za štetu koju društvu učine osobe koje su im podređene i kojima su povjerovali obavljanje nekih poslova ako bi im se mogla pripisati krivnja pri izboru osobe (lat. *culpa in eligendo*), nedavanje uputa ili nedovoljno davanje uputa za rad (lat. *culpa in instruendo*), izostanak nadzora ili manjkavost pri njegovu obavljanju (lat. *culpa in inspiciendo*) ili pak nesmjnjivanje nekog tko

²⁵ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf> .

²⁶ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf> .

loše obavlja svoj posao (lat. *culpa in revocando*). Djelovanje u interesu društva zahtijeva da se tomu pokloni primjerena pozornost, u protivnom može doći do odgovornosti za štetu.²⁷

3.2. Odgovornost prokurista

Prokura se uobičajeno u praksi dodjeljuje kada se angažira stručnjaka za određeno područje koji ima poslovne obveze u drugim tvrtkama ili je umirovljenik pa ne može ili ne želi napustiti već aktivni angažman ili status umirovljenika ili kada tvrtka želi najprije provjeriti menadžerske kvalitete, prvo ga imenuje za prokurista, a kasnije za predsjednika ili člana uprave. Prednosti prokure su brojne. Od skraćene procedure donošenja odluka, neopterećenosti svojom odgovornošću ako pogriješi, mogućnosti starim članovima uprave da ostanu aktivni do mogućnosti mladim menadžerima da uče posao. S druge strane, nedostatak prokure je zloupotreba položaja u odnosu na upravu pozivajući se na autoritet vlasnika.²⁸

ZTD je definirao prokuru kao trgovačku punomoć čiji su sadržaj i opseg ovlasti određeni ovim zakonom. Uz ograničenje da prokuru može dati samo pravna i fizička osoba koja je trgovac u smislu ZTD-a, propisano je i da se ona daje na način predviđen izjavom o osnivanju društva ili društvenim ugovorom, odnosno statutom trgovačkoga društva. Prokura se daje u pisanom obliku, prilikom osnivanja društva odlukom osnivača, statutom, društvenim ugovorom odnosno izjavom o osnivanju društva ili odlukom za to nadležnog organa odnosno ovlaštene osobe u društvu nakon što je društvo osnovano. Da li se prokura statutom, društvenim ugovorom ili izjavom o osnivanju društva, za kasnije promjene nije potrebna njihova izmjena.²⁹ Prokura se može dati svakoj punoljetnoj i potpuno poslovno sposobnoj osobi, bez obzira na dužnost koju obnaša i poslove koje obavlja, izuzev ako što drugo nije predviđeno izjavom o osnivanju društva ili društvenim ugovorom, odnosno statutom trgovačkoga društva.

Dalje, ZTD propisuje tko ne može biti prokurist, a nastupe li na strani prokurista zakonom propisane okolnosti koje bi, da su postojale u vrijeme davanja prokure, priječile da se osobi da prokura, ovlasti iz prokure prestaju po sili zakona.

Prokura se može dati jednoj ili više osoba, a takve nazivamo pojedinačnim, odnosno skupnim prokurama.³⁰

Kada je u pitanju opseg ovlasti iz prokure ZTD je striktan te navodi da prokurist može sklapati sve ugovore i poduzimati sve pravne radnje u ime i za račun trgovačkoga društva i zastupati ga u postupcima pred upravnim i drugim državnim organima, ustanovama s javnopravnim ovlastima, te državnim i izbranim sudovima. Ali, prokurist ne može bez posebne ovlasti otuđiti ni opteretiti nekretnine trgovačkoga društva i ne može davati izjave ni poduzimati pravne

²⁷ Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf> .

²⁸ LIDER: PROKURA: Sve što ste htjeli saznati o ovoj poželjnoj poziciji, a niste imali koga pitati, 20. ožujka 2019., dostupno na: <https://lidermedia.hr/aktualno/prokura-sve-sto-ste-htjeli-saznati-o-ovoj-pozeljnoj-poziciji-a-niste-imali-koga-pitati-26774> .

²⁹ ZTD, čl. 44.

³⁰ ZTD, čl. 46.

radnje kojima se započinje stečajni postupak ili drugi postupak koji dovodi do prestanka društva. Također, prokurist ne može davati punomoć za sklapanje poslova drugim osobama.³¹

Za razliku od članova uprave, prokurist prema pravilima ZTD-a ne može odgovarati za štetu vjerovnicima društva što je izrekao i prvostupanjski, a potom i drugostupanjski potvrdio njegovu odluku.³²

4. OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI

Osiguranje od odgovornosti regulirano je člancima 964. i 965. Zakona o obveznim odnosima te spada u kategoriju imovinskih osiguranja jer ima obilježje odštetnog osiguranja. Ugovorom o osiguranju od odgovornosti osiguratelj se uz naplatu premije osiguranja obvezuje osiguraniku da će mu u granicama osigurane svote nadoknaditi iznose koje je platio ili je obvezan platiti trećim osobama u vezi sa svojom odgovornošću pokrivenu osiguranjem.³³

Rizik koji obuhvaća ovu vrstu osiguranja profesionalne odgovornosti, proizlazi iz građanskopravne odgovornosti. Kaznena odgovornost nije predmet ove vrste osiguranja. Predmet osiguranja je obveza – dug osiguranika, koji je, u svojstvu dužnika iz nekog obveznopravnog odnosa odgovornosti za štetu, u obvezi da iz svoje imovine nadoknadi trećoj osobi (vjerovniku) pretrpljenu štetu.³⁴

U osiguranju od odgovornosti šteta se po opsegu i visini utvrđuje prema načelima deliktne odgovornosti, iz čega proizlazi da naknadom može biti obuhvaćena imovinska i neimovinska šteta i troškovi, a naknada štete osim izravnih može obuhvatiti i posljedične štete.³⁵

Obvezno osiguranje propisano je Zakonom o obveznim osiguranjima, od kojih smo spomenuli neke profesije (odvjetnici, javni bilježnici, revizori, liječnici, arhitekti, stečajni upravitelji).³⁶

³¹ ZTD, čl. 47.

³² Sudska odluka - ŽS Vž Gž 1/2008-2, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2008VzGzB1A2>.

³³ Pavić, Drago, op. cit. u bilj. 5, str. 321.

³⁴ Ibid., str. 322.

³⁵ Ibid., str. 323.

³⁶ Ibid., str. 324.

5. OPĆENITO O UGOVORU O OSIGURANJU OD ODGOVORNOSTI ČLANOVA UPRAVA, NADZORNIH ODBORA I PROKURISTA

Ugovor o osiguranju od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava je konsenzualan, recipročan, dvostrano obvezan, naplatan i kauzalan pravni posao.

ZOO je definirao kako se ugovorom o osiguranju osiguratelj obvezuje ugovaratelju osiguranja isplatiti osiguraniku ili korisniku osiguranja osigurinu ako nastane osigurani slučaj, a ugovaratelj se osiguranja obvezuje osiguratelju platiti premiju osiguranja.³⁷

Kao ugovaratelja osiguranja praksa najčešće poznaje trgovačko društvo koje je u poziciji da kao oštećenik bude korisnik osiguranja, iako to mogu biti i drugi subjekti pa i sami osiguranici, članovi uprava ili nadzornih odbora i prokurist društva.³⁸

Neka društva nude posebne vrste osiguranja koje bi zaštitile odgovornost rukovodećih članova. Tako, npr., Wiener osiguranje u ponudi ima policu za osiguranje od odgovornosti članova uprave, nadzornog odbora i prokurista. Kao opis police navode da ovo osiguranje pokriva financijski rizik gubitka osobne imovine zbog naknade štete nastale uslijed profesionalnog propusta ili pogreške osiguranika u izvršavanju ugovornog posla koje se mogu dogoditi za vrijeme vođenja i upravljanja društvom čak i unatoč dužnoj pažnji u postupanju. Predvidjeli su i mogućnost ograničenja odgovornosti isključivo na odgovornost prema društvu, kao i proširenje odgovornosti u odnosu prema nekim drugim oštećenicima - dioničarima, vjerovnicima ili bilo kojim trećim osobama koje su kapitalno ili poslovno-financijski povezane s društvom.³⁹

6. BITNI ELEMENTI UGOVORA O OSIGURANJU OD ODGOVORNOSTI

6.1. Šteta i pretpostavke odgovornosti za štetu

Zakon o obveznim odnosima definira štetu kao umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (nematerijalna šteta). Da bi nastao obveznopravni odnos odgovornosti za štetu unutar kojeg je jedna strana dužna drugoj strani popraviti štetu, a druga je ovlaštena od prve zahtijevati popravljanje štete, potrebno je da se kumulativno ispune određene pretpostavke odgovornosti za štetu. To su subjekti odgovornosti za štetu, štetna radnja štetnika, šteta, uzročna veza između štetne radnje i štete te protupravnost.⁴⁰

6.2. Pravna osnova i predmet osiguranja (opseg pokrića)

Predmet osiguranja je odgovornost članova uprave ili nadzornog odbora za štetu počinjenu društvu koja bi proizašla iz povrede obveze vođenja poslova društva s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika u skladu s člankom 252. i člankom 272. ZTD-a. Dakle, širina pokrića osiguranja od odgovornosti usklađena je sa zakonski utvrđenim slučajevima

³⁷ ZOO, čl. 921.

³⁸ Vojković, Hrvoje, op.cit. u bilj. 2, str. 1032.-1033.

³⁹ Wiener osiguranje, dostupno na: <https://www.wiener.hr/osiguranja-od-odgovornosti-clanova-uprave-nadzornog-odbora-i-prokurista.aspx> .

⁴⁰ Vojković, Hrvoje, op. cit. u bilj. 2, str.1033.-1034.

odgovornosti članova uprave i nadzornih odbora. Predmetom osiguranja može biti i ugovorna odgovornost prokurista za štetu počinjenu društvu koja bi proizašla iz povrede njegove ugovorne obveze poduzimanja svih radnji na koje je ovlašten, s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika. To znači da se analogno te odredbe primjenjuju i na odgovornost prokurista. Osiguranjem je pokrivena samo pojedinačna odgovornost prokurista. U slučaju skupne prokure, osiguranje se mora ugovoriti posebno za svakog od skupnih prokurista.

Osiguranjem je obuhvaćena odgovornost za štetu čiji je uzrok pokriven osiguranjem nastao za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju i ako je šteta nastala najkasnije po isteku tri godine od dana kada se osigurani slučaj dogodio. Dakle, nije bitno kad je šteta nastala, već je bitno da je uzrok koji je poslije doveo do štete nastao u razdoblju trajanja police osiguranja. Načelo *losses occurring* zasniva se na tome da obuhvaća štete koje su nastale ili započele za vrijeme trajanja police osiguranja te da je uzrok, odnosno štetna radnja ili štetni događaj nastao u razdoblju osigurateljnog pokrića. Prema načelu *claims made*, po kojem se ravna međunarodna praksa, osigurateljno se pokrivaju štete za koje je podnesen odštetni zahtjev za vrijeme trajanja police osiguranja.⁴¹ Šteta ne mora nastupiti odmah već može nastati protekom nekog vremena nakon same štetne radnje. Kod osiguranja od odgovornosti to može predstavljati velike poteškoće jer osiguratelj nije siguran kada će morati izvršiti isplatu naknade štete, ne zna da je šteta nastala tako da ne može ni obračunati pričuvu za buduće obaveze. Također tu je još i reosiguranje koje želi što prije imati čistu situaciju. Dakle, princip da je osigurani slučaj nastao čim je počinjena štetna radnja kod D&O osiguranja nepoželjan. Uvjeti osiguranja prihvaćaju *claims made* načelo odnosno klauzulu kojom se vremenski ograničava obveza osiguratelja na način da se iz pokrića isključuju svi odštetni zahtjevi postavljeni nakon isteka ugovora, a temeljem štetne radnje počinjene za vrijeme trajanja ugovora o osiguranju.⁴² *Claims made* princip je u suprotnosti s o pravilima o zastari potraživanja iz čl. 234. ZOO-a.

6.3. Posebno o obvezama ugovaratelja osiguranja prilikom sklapanja ugovora o osiguranju

Ugovor o osiguranju sklapa se na temelju pisanog zahtjeva ugovaratelja osiguranja kojem mora priložiti godišnja financijska izvješća zadnje tri godine s izvješćem u tekućoj godini, potvrdu solventnosti, BON2, životopis osiguranika. Ugovaratelj osiguranja mora popuniti detaljan upitnik kojom će osiguratelj napraviti kompletnu analizu podataka o poslovanju društva, članovima uprave i nadzornog odbora kako bi mogao adekvatno procijeniti rizičnost pojedine tvrtke. Upitnik sadrži pitanja koja se tiču podataka o dioničarima, financijskim vrijednostima zadnjih pet godina i kotaciji dionica u posljednjih 12 mjeseci.⁴³ Ovu obvezu propisuje i ZOO kada navodi da je ugovaratelj osiguranja dužan prijaviti osiguratelju prilikom sklapanja ugovora sve okolnosti važne za procjenu rizika, a koje su mu poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate.⁴⁴

⁴¹ Vojković, Hrvoje, op. cit u bilj. 2, str. 1036.

⁴² Ćurković, Marijan, op. cit. u bilj. 1, str. 275.

⁴³ Vojković, Hrvoje, op. cit u bilj. 2, str. 1037.

⁴⁴ ZOO, čl. 931.

Za slučaj da je ugovaratelj osiguranja namjerno netočno prijavio ili prešutio neku okolnost takve naravi da osiguratelj ne bi sklopio ugovor da je znao pravo stanje stvari, osiguratelj može tražiti poništaj ugovora. Osigurateljevo pravo da traži poništaj ugovora prestaje ako on u roku od 3 mjeseca od dana saznanja za netočnost prijave ili prešućivanje ne izjavi ugovaratelju osiguranja da se namjerava koristiti tim pravom.⁴⁵

6.4. Isključenja od odgovornosti

6.4.1. Isključenja iz osiguranja od odgovornosti članova uprave ili nadzornog odbora

Postoji nekoliko isključenja od odgovornosti članova uprave ili nadzornog odbora, sukladno ugovoru o osiguranju, po kojima osiguratelj nije obavezan izvršiti bilo kakvo plaćanje za štetu u svezi s bilo kojim odštetnim zahtjevom podnesenim protiv osiguranika. To su zahtjevi koji proizlaze ili se mogu pripisati stjecanju osobne koristi ili probitka ili primanju nagrade na koju članovi uprave ili nadzornog odbora po zakonu ili ugovoru nisu imali pravo. Zatim koji proizlaze ili se mogu pripisati izvršenju kaznenog djela, nepoštenog ili prijevarnog čina, kao i namjernog postupka s ciljem da se nanese šteta društvu ili da se sebi ili drugome pribavi imovinska korist. Namjerom će se smatrati i svako postupanje odnosno propuštanje postupanja kad je član uprave ili nadzornog odbora društva svjestan da zbog toga može nastupiti šteta za društvo pa na nju pristaje. Dalje, kad odštetni zahtjev proizlazi ili se može pripisati na bilo koji način, neposredno ili posredno, zagađivanju čovjekove okoline, ratnim i političkim rizicima, bez obzira je li rat objavljen ili nije, koji se mogu pripisati činjenicama ili štetnim radnjama koje su nastale ili počele nastajati prije početka valjanosti osiguranja po polici koja pokriva ovu vrstu odgovornosti, koji proizlaze ili se mogu pripisati bilo kojoj radnji ili propustu učinjenom u svojstvu člana uprave ili nadzornog odbora bilo kojeg povezanog društva, koji proizlaze ili se mogu pripisati, posredno ili neposredno, tjelesnoj povredi, oboljenju, bolesti, smrti ili emocionalnom poremećaju bilo koje osobe ili oštećenju, uništenju ili nestanku bilo kakvih stvari, uključujući i gubitak upotrebljivosti stvari, krađu, pronevjeru i utaju.⁴⁶

Wiener polica osiguranja od odgovornosti izričito navodi da profesionalna odgovornost, namjerni propusti, odnosno prijevara, namjerno nezakonito stjecanje profita ili financijskih koristi nisu pokriveni osiguranjem.⁴⁷

6.4.2. Isključenja iz osiguranja od odgovornosti prokurista

Prema ugovoru o osiguranju, osiguratelj nije obavezan izvršiti bilo kakvo plaćanje za štetu u svezi s bilo kojim odštetnim zahtjevom podnesenim protiv osiguranika ako prokurist prekorači granice ovlaštenja iz prokure, prenese prokuru na drugu osobu, bez posebne ovlasti otuđi ili optereti nekretnine društva, da izjave ili poduzme pravne radnje kojima se započinje stečajni postupak ili drugi postupak koji dovodi do prestanka društva, zatim ako bez posebne ovlasti nastupi kao druga ugovorna strana i s društvom sklopi ugovore u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime, a za račun drugih osoba ili u ime i za račun drugih osoba, ako poduzme neku radnju nakon opoziva prokure, sklopi ugovor čije je sklapanje zakonom zabranjeno, a društvo mu

⁴⁵ ZOO, čl. 932.

⁴⁶ Vojković, Hrvoje, op. cit u bilj. 2, str. 1038.

⁴⁷ Wiener osiguranje, polica osiguranja od odgovornosti za pravne osobe, dostupno na: <https://www.wiener.hr/osiguranje-od-odgovornosti-za-pravne-osobe.aspx> .

takvu radnju odobri. Štoviše, osiguratelj nije obavezan izvršiti bilo kakvo plaćanje za štetu u svezi s bilo kojim odštetnim zahtjevom podnesenim protiv osiguranika ako proizlazi ili se može pripisati, posredno ili neposredno, tjelesnoj povredi, oboljenju, bolesti, smrti ili emocionalnom poremećaju bilo koje osobe ili oštećenju, uništenju ili nestanku bilo kakvih stvari, uključujući gubitak upotrebljivosti stvari, krađu, pronevjeru i utaju. Osiguranje se ne odnosi na odštetne zahtjeve proizašle iz međusobnih odnosa prokurista u slučaju skupne prokure. Ne odnosi se ni na odštetne zahtjeve proizašle iz radnji koje učini skupni prokurist, bez suglasnosti ili izričitog naknadnog odobrenja ostalih prokurista. Odgovornost prokurista utemeljena je isključivo na ugovoru s društvom, njegovim ugovornim ograničenjima te se njegova odgovornost tumači po općim pravilima odgovornosti za štetu sukladno ZOO. Prokurist je također obavezan postupati s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika.⁴⁸

6.5. Standard postupanja koji isključuje odgovornost

Članovi uprave moraju voditi poslove društva s pozornošću urednog i savjesnog gospodarstvenika i čuvati poslovnu tajnu društva. Mjerilo za pozornost koju mora pokazati član uprave jest način kako bi postupao samostalni voditelj poduzeća koji je svjestan svojih dužnosti i koji ne upravlja poslovanjem svojih, nego tuđim sredstvima onako kako to čini osoba kojoj je povjerena briga o tuđim imovinskim sredstvima. Pritom se traži najmanje prosječna mjera ponašanja u struci određena objektivnim mjerilima.⁴⁹

Što se tiče čuvanja poslovne tajne društva, poslovnom tajnom podrazumijevaju se sva saznanja i informacije koje sazna član uprave, ali ne ograničeno samo na njegovo djelovanje. Informacije mogu proizlaziti iz priopćenja trećih osoba, drugih članova uprave, savjetovanja u upravi, iznošenja suradnika ili zaposlenih i iz drugih izvora. Ne treba se svaka informacija proglasiti tajnom, potreban je objektivni interes društva iz kojeg proizlazi da se neki podatak ne iznosi jer bi to društvu moglo nanijeti štetu, čak i kad se više ne smatra poslovnom tajnom.⁵⁰

Glede dužne pažnje članova nadzornog odbora, na odgovarajući način valja primijeniti odredbe ZTD-a koje propisuju dužnu pozornost koja se zahtjeva za članove uprave. Dakle, dužna pozornost članova nadzornog odbora ne tipizira se kao pažnja urednog i savjesnog gospodarstvenika, nego kao pažnja urednog i savjesnog člana nadzornog odbora. Posao člana nadzornog odbora najčešće je sporedno djelovanje neke osobe, koja se obično bavi nekim drugim redovitim poslom. Riječ je u pravilu o stručnjacima koji su, s obzirom na znanje i iskustvo stečeno u obavljanju svog glavnog posla, pogodni da obavljaju i posao člana nadzornog odbora te se stoga i ne može očekivati da će oni poslu u nadzornom odboru dati prednost pred svojim drugim interesima.⁵¹ Iz toga proizlazi i razlika u tumačenju pozornosti urednog i savjesnog gospodarstvenika, koja se ocjenjuje kao pozornost urednog i savjesnog člana nadzornog odbora.

⁴⁸ Vojković, Hrvoje, op.cit. u bilj. 2, str. 1038.-1039.

⁴⁹ Barbić, Jakša, Zbornik: Odgovornost za štetu, Inženjerski biro, 2006., str. 86.

⁵⁰ Barbić, Jakša, op.cit. u bilj. 49, str. 87.

⁵¹ Ibid., str. 112.

Prema svemu navedenome, članovi nadzornog odbora ne odgovaraju za vođenje poslova, već samo za obavljene nadzor i mogu im se predbaciti isključivo propusti koji se tiču obavljanja nadzorne funkcije. U obavljanju nadzora dužni su primijeniti samo prosječnu razinu pažnje, s time da i ovdje vrijedi pravilo da višu razinu pozornosti i savjesnosti treba pokazati onaj član nadzornog odbora koji raspolaže većim stručnim znanjem.⁵²

7. PRAVA I OBEVEZE OSIGURATELJA I OSIGURANIKA U POSTUPKU NAKNADE ŠTETE NA TEMELJU UGOVORA O OSIGURANJU

Samim time što je nastao osigurani događaj, ne proizlazi obveza osiguratelja za isplatom naknade štete. Osigurateljeva obveza nastaje tek nakon što se podnese odštetni zahtjev od strane treće osobe iz pravnog odnosa odgovornosti za štetu. Dok se odgovornost osiguranika ne utvrdi, osiguratelj nije dužan prije toga isplatiti naknadu štete, neovisno o tome što osiguranik može pretrpjeti materijalnu štetu. Od dana kada se dogodio osigurani slučaj oštećena osoba ima vlastito pravo na naknadu iz osiguranja i može je ostvarivati neposrednom tužbom. Da bi osiguratelj bio dužan isplatiti naknadu štete, za to se moraju ostvariti kumulativno dva uvjeta. Prvi je podnošenje odštetnog zahtjeva od strane treće osobe iz pravnog odnosa odgovornosti za štetu, a drugi je da je prema pravilima obveznog prava osiguranik obavezan platiti naknadu štete trećoj osobi u vezi sa svojom odgovornošću pokrivenu osiguranjem.⁵³

Najviši iznos koji bi osiguratelj bio dužan isplatiti je osigurana svota, a kriterij za primjenu osigurane svote je jedan štetni događaj. Više šteta koje u nastale u povezanom vremenskom periodu čini jedan osigurani slučaj ako su štete nastale zbog istog uzroka. Iznos najviše obveze osiguratelja po događaju može biti ugovoren ili propisan. Stranke mogu ugovoriti i najvišu obvezu osiguratelja po jednom ugovoru za godinu dana, neovisno o broju nastalih događaja (godišnja, agregatna svota).⁵⁴ Agregatni limit predstavlja gornju granicu obveze osiguratelja za sve osigurane slučajeve u jednoj godini, dakle to je maksimalni iznos koji je osiguratelj dužan isplatiti. Limit je zaštita osiguratelja od prekomjernih odštetnih zahtjeva po određenoj polici osiguranja od odgovornosti te njegov iznos mora biti naveden u polici.⁵⁵

U osiguranju od odgovornosti uobičajeno je da osiguratelj želi zadržati nadzor nad vođenjem pravnih postupaka te se u tu svrhu ugovaraju klauzule, kao npr. klauzula o vođenju spora, klauzula o zabrani priznanja odgovornosti, klauzula o sklapanju nagodbe. Klauzulom o vođenju spora osiguratelj zadržava pravo odlučivati o svim važnim pitanjima o vođenju sudskog i izvan sudskog postupka. Osiguratelj daje obvezne upute osiguraniku, određuje punomoćnika, sudjeluje u postupku kao umješać, može sudjelovati i kao stranka umjesto osiguranika. Osiguranik je obavezan pribaviti suglasnost osiguratelja ako želi priznati odštetni zahtjev, sklopiti nagodbu ili pregovarati s tužiteljem. Pri tom je osiguranik dužan osiguratelju dostaviti sudski poziv, tužbu i kompletnu dokumentaciju vezanu za štetni događaj i zahtjev za naknadu štete. Klauzula o zabrani priznavanja odgovornosti, osiguraniku zabranjuje da prizna

⁵² Vojković, Hrvoje, op. cit. u bilj. 2, str. 1040.

⁵³ Pavić, Drago, op. cit. u bilj. 5, str. 325.

⁵⁴ Ibid., str. 326.

⁵⁵ Vojković, Hrvoje, op. cit. u bilj. 2, str. 1042.

svoju odgovornost za nastanak štetnog događaja, osim ako bi takvim postupkom učinio očitu nepravdu oštećenoj osobi. Klauzula o zabrani sklapanja nagodbe, osiguraniku se zabranjuje da o zahtjevu za naknadu štete nagodi s oštećenom osobom ili učini bilo kakvu isplatu bez suglasnosti osiguratelja.⁵⁶

Osiguranik je dužan u pisanom obliku izvijestiti osiguratelja o bilo kojem odštetnom zahtjevu podnesenom protiv njega od društva, odmah nakon saznanja, a najkasnije u roku tri dana od kada je saznao za takav zahtjev. Osiguranik nije ovlašten da se bez prethodne suglasnosti osiguratelja izjašnjava o zahtjevu za naknadu štete, a osobito da ga prizna potpuno ili djelomično, da se o zahtjevu za naknadu štete nagodi, kao i da izvrši isplatu, osim ako se prema činjeničnom stanju nije moglo odbiti priznanje, nagodba odnosno isplata, a da se time ne učini očigledna nepravda. Ako je osiguranik u zabludi smatrao da postoji njegova odgovornost ili da su ispravno utvrđene činjenice, to ga neće opravdati. Ako se osiguranik protivi prijedlogu osiguratelja da se zahtjev za naknadu štete riješi nagodbom, osiguratelj nije dužan platiti višak naknade, kamate i troškove koji su zbog toga nastali. Ako protiv osiguranika kao člana uprave ili nadzornog odbora te prokurista bude podnesena tužba, osiguranik je dužan bez odgađanja dostaviti osiguratelju kopiju sudskog poziva odnosno tužbe i svih podnesaka u toj parnici, kao i svu dokumentaciju u vezi sa štetnim događajem i odštetnim zahtjevom te pravovremeno izvještavati osiguratelja o tijeku spora i svim činjenicama važnim za ishod sudskog spora. Osiguranik je dužan lojalno voditi parnicu i pridržavati se uputa osiguratelja u pogledu vođenja spora. Osiguratelj se može pridružiti osiguraniku u parnici koja je protiv njega pokrenuta u svojstvu umješaka. Osigurateljna naknada isplaćuje se ili po presudi ili po nagodbi stranaka u tijeku postupka.⁵⁷ Da je dužan lojalno voditi parnicu znači da je dužan pravovremeno i potpuno poduzimati procesne radnje koje mogu poboljšati njegov položaj u parnici te pospješiti izgled u parnici. U suprotnom osiguratelj koji mu se bio pridružio u parnici kao umješak može u novoj parnici protiv osiguranika istaknuti prigovor zbog nelojalnog ponašanja i vođenja parnice (lat. *exceptio male gesti vel conducti processus*) te na taj način otkloniti od sebe intervencijski efekt pravomoćne presude.

Budući da osiguratelj može sudjelovati u postupku kao umješak, za sklapanje nagodbe koja bi bila obvezujuća za osiguratelja treba postojati osigurateljeva suglasnost. Obveza osiguratelja obuhvaća pridruživanje osiguraniku u parnici koja je protiv njega pokrenuta, u svojstvu umješaka ili uz suglasnost parničnih stranaka, a sukladno odredbama ZPP-a. Umješak može stupiti u parnicu u tijeku cijelog postupka sve do pravomoćnosti odluke o tužbenom zahtjevu te u tijeku postupka nastavljenog podnošenjem izvanrednog pravnog lijeka.⁵⁸

7.1. Franšiza, troškovi obrane i agregatni limit

Ugovorom o osiguranju od odgovornosti moguće je ugovoriti i samopridržaj tj. franšizu - sudjelovanje osiguranika u šteti. Franšiza je iznos ili postotak predviđen ugovorom o osiguranju do kojeg iznosa šteta nije nadoknativa iz osiguranja (snosi je osiguranik). Franšiza

⁵⁶ Pavić, Drago, op. cit. u bilj. 5, str. 328.

⁵⁷ Vojković, Hrvoje, op. cit. u bilj. 2, str. 1041.

⁵⁸ Ibid., str. 1042.

je institut koji se u osiguranju koristi vrlo često. Ratio instituta franšize sastoji se u tome da se osiguranici osobno zainteresiraju za izbjegavanje šteta posebno u situacijama koje nose sa sobom povećani rizik. Kod ugovorene franšize osiguratelj je u obvezi nadoknaditi iznos štete koji prelazi iznos ugovorene franšize.⁵⁹

Time se iz pokrivača isključuju tzv. bagatelne štete, a samim time se i uštedeju troškovi obrade. Smisao D&O osiguranja je jest osiguranje katastrofalnih rizika, tako da je franšiza dobrodošla. Pored odbitne franšize (osiguranik snosi štetu do ugovorenog iznosa, a osiguratelj snosi štetu koja premašuje ugovoreni iznos), kod D&O osiguranja uobičajena je i agregatna franšiza za ugovoreni period osiguranja. U slučaju da se isplate štete do visine ugovorene agregatne franšize, osiguranje prestaje.⁶⁰

Uz Wiener policu osiguranja od odgovornosti ugovara se i franšiza ili samopridržaj. Franšizu su definirali kao sudjelovanje osiguranika u šteti (odbitna franšiza), obično u visini 10% od naknade po štetnom događaju, a moguće je ugovoriti i ostale iznose (u %-tku ili fiksnim iznosima).⁶¹

Moguće je posebno ugovoriti i pokriće razumnih troškova obrane osiguranika, ali ne više od 10% iznosa osiguranja. Troškovi obrane uključeni su u iznos osiguranja. Tako Wiener policu osiguranja od odgovornosti pokriva odštetne zahtjeve prema fizičkim osobama (članovima uprave, nadzornog odbora, direktorima i ostalim zaposlenicima koji imaju upravljačku funkciju, ukoliko te zahtjeve nije naknadilo društvo ("nenadoknativa šteta"). Kada je društvo dužno nadoknaditi osiguranoj fizičkoj osobi pretrpljenu štetu ili troškove pravnog zastupanja, osiguratelj će platiti u ime društva tu štetu ili troškove pravnog zastupanja. Ovo njihovo osiguranje pokriva sljedeće štete: troškove obrane, iznose koje je osiguranik dužan isplatiti oštećenoj osobi temeljem odluke suda, sudske nagodbe ili izvansudske nagodbe, troškove miritelja, troškove izručenja i slično. Također, moguće je posebno ugovoriti i neka dopunska pokrivača kada će osiguratelj platiti štetu ili troškove pravnog zastupanja društva koji proizlaze iz zahtjeva na osnovi vrijednosnica društva. U okviru svote osiguranja (do punog limita ili do ugovorenog podlimita) u pokriću su: troškovi ograničavanja štete, hitni troškovi, korporativno ubojstvo iz nehaja, troškovi putovanja i smještaja, gubitak ugleda (reputacije), prethodni direktori, nova ovisna društva, troškovi obrane od zahtjeva povezanih s onečišćenjem okoliša, građanske, administrativne i prekršajne novčane kazne koje je moguće osigurati po pozitivnim zakonskim propisima. Povrh iznosa osiguranja osiguranoj fizičkoj osobi pruža se i dodatna naknada do ugovorenog iznosa (zasebno ograničeno dodatno pokriva za osiguranika).⁶²

Agregatni limit ugovora je gornja granica obveze osiguratelja za sve osigurane slučajeve po jednoj osigurateljnoj godini. Limit je svojevrsna zaštita osiguratelja od prekomjernih odštetnih

⁵⁹ Vojković, Hrvoje, op. cit. u bilj. 2, str. 1042.

⁶⁰ Ćurković, Marijan, op. cit. u bilj. 1, str. 277.

⁶¹ Wiener osiguranje, dostupno na: <https://www.wiener.hr/osiguranja-od-odgovornosti-clanova-uprave-nadzornog-odbora-i-prokurista.aspx> .

⁶² Wiener osiguranje, policu osiguranja od odgovornosti za pravne osobe, dostupno na: <https://www.wiener.hr/osiguranje-od-odgovornosti-za-pravne-osobe.aspx> .

zahtjeva po određenoj polici osiguranja od odgovornosti te njegov iznos treba biti naveden u polici.⁶³

7.2. Neposredni zahtjev oštećenog osiguratelju (lat. *actio directa*)

Zakonom je u članku 965. ZOO-a predviđena mogućnost da oštećena osoba pravo na naknadu štete izravno ostvaruje od osiguratelja odgovornosti i time stječe vlastito pravo na naknadu iz osiguranja kojoj se osiguratelj ne može protiviti. Oštećena osoba tako postaje aktivno procesno legitimirana tj. stječe pravo pokrenuti parnicu protiv osiguratelja odgovornosti putem izravne tužbe (direktna tužba, neposredna tužba, lat. *actio directa*). Obveznopravni odnos između oštećenika i osiguratelja zasniva na temelju samog zakona te oštećenik ima položaj vjerovnika za tražbinu isplate naknade štete. Pravna osnova izravne tužbe je šteta koju je pretrpjela oštećena osoba događajem (osigurani slučaj) za koju je odgovoran osiguranik prema pravilima obveznog prava o odgovornosti za prouzročenu štetu, a koja je pokrivena ugovorom o osiguranju. Ako je ugovorom o osiguranju predviđena osigurana svota, obveza osiguratelja ograničena je na iznos te svote. Oštećena osoba dakle ima dvije mogućnosti: ima zakonsko ovlaštenje da odštetni zahtjev postavi izravno osiguratelju, ali i pravo da naknadu za štetu potražuje od osiguranika, no ne može ostvariti veću naknadu od vrijednosti pretrpljene štete. Stoga, oštećena osoba kao vjerovnik ima pravo izbora hoće li potraživati naknadu štete od osiguranika ili osiguratelja. Pravo da naknadu za štetu potražuje od osiguranika nije uvjetovano nemogućnošću naplate od odgovorne osobe (npr. zbog stečaja). Prethodno podnošenje odštetnog zahtjeva osiguratelju nije procesna pretpostavka za pokretanje parničnog postupka protiv odgovornog osiguratelja niti je prethodno utvrđivanje odgovornosti osiguranika uvjet za podnošenje tužbe.⁶⁴

Prava iz izravne tužbe oštećeni crpi iz ugovornih prava osiguranika. Oštećeni na temelju zakona stupa u pravni položaj osiguranika u odnosu na štetu pokrivenu osiguranjem od odgovornosti. Oštećeni ne može biti u povoljnijem položaju od osiguranika na temelju same činjenice što ima vlastito pravo na izravnu tužbu, kao što ni osiguratelj zbog toga ne može doći u nepovoljniji položaj. Osiguratelj može oštećenoj osobi isticati sve utemeljene prigovore koje osiguranik ima prema oštećenoj osobi (zastara, vlastita krivnja za štetu) i sve utemeljene prigovore koje osiguratelj ima do trenutka nastanka štete ima prema osiguraniku iz ugovora o osiguranju.⁶⁵

Kod ugovora o osiguranju od odgovornosti članova uprava i nadzornog odbora treće oštećene osobe mogu biti samo društvo ako je riječ o unutarnjoj odgovornosti ili dioničari, udjeličari, vjerovnici i država ako je riječ o vanjskoj odgovornosti pa su prema tome te osobe ovlaštene podnijeti zahtjev za naknadu štete direktno od osiguratelja podižuću izravnu tužbu.⁶⁶

⁶³ Wiener osiguranje, polica osiguranja od odgovornosti za pravne osobe, dostupno na: <https://www.wiener.hr/osiguranje-od-odgovornosti-za-pravne-osobe.aspx> .

⁶⁴ Pavić, Drago, op. cit. u bilj. 5, str. 329.

⁶⁵ Ibid., str. 333.

⁶⁶ Vojković, Hrvoje, op. cit. u bilj. 2, str. 1043.

Sukladno ZOO, u slučajevima osiguranja od odgovornosti osiguratelj odgovara za štetu nastalu osiguranim slučajem samo ako treća oštećena osoba zahtijeva njezinu naknadu.⁶⁷

Treće oštećene osobe u ovoj vrsti osiguranja mogu biti društvo, dioničari i vjerovnici ovisno o tome je li riječ o vanjskoj ili unutarnjoj odgovornosti te su oni ovlašteni podnijeti zahtjev za naknadu štete direktno od osiguratelja prema članku 965. ZOO-a.⁶⁸

7.3. Regresno pravo osiguratelja

Regresno pravo je pravo osiguratelja da od osobe koja je uzrokovala štetu naplati isplaćeni iznos odštete.⁶⁹ Regresno pravo može se ostvariti u mirnom postupku ili sudskim putem.

Pravo osiguratelja na regres najčešće se ostvaruje ako je pri osiguraniku kod nastajanja štetnog događaja postojao subjektivni element namjere ili grube nepažnje. Karakterističan primjer bio bi slučaj kad bi protiv osiguranika u svojstvu člana uprave ili nadzornog odbora bio pokrenut kazneni postupak, koji ne bi bio okončan prije isplate osigurnine (koja je plaćena po nagodbi stranaka), a pravomoćnom bi se presudom naknadno utvrdilo da je osiguranik počinio kazneno djelo u obavljanju svoje funkcije. Tada bi osiguratelj bio u mogućnosti postaviti regresni zahtjev prema osiguraniku za naknadu isplaćene osigurnine.⁷⁰

⁶⁷ ZOO, čl. 964.

⁶⁸ ZOO, čl. 965.

⁶⁹ ZOO, čl. 963.

⁷⁰ Vojković, Hrvoje, op. cit. u bilj. 2, str. 1043.

8. ZAKLJUČAK

ZTD-om su propisani brojni detalji kojima se osigurava da član uprave koji je društvu prouzročio štetu bude djelotvorno izložen zahtjevu da štetu nadoknadi. Tako se nastoje isključiti svi pokušaji da član uprave izbjegne odgovornost za štetu. Zakon nudi mogućnosti, a na zainteresiranim je osobama da ih iskoriste.

Osiguranje od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava predstavlja relativno novu, ali važnu vrstu osiguranja u poslovnom svijetu. Riječ je o osiguranju koje financijski štiti od nepredvidivih rizika i posljedica, pruža dugoročnu stabilnost kompanije, smanjuje neplanirane financijske gubitke te promiče aktivnosti koje rezultiraju održivim gospodarskim rastom i razvojem. No, postoji određeni, i to popriličan broj profesija za koje zakonodavac za sada nije prepoznao potrebu da uvede obvezno osiguranje od odgovornosti. S obzirom na to, u dispoziciji je potencijalnih osoba da ugovore osiguranje od odgovornosti. Kako ovo osiguranje stvara pozitivnu klimu za poslovne aktivnosti te pretpostavke za poboljšanje operacijske učinkovitosti vjerujem da će sve veći broj profesionalaca pristupiti ugovaranju osiguranja od odgovornosti. Zaštitom od potraživanja koja mogu nastati zbog odluka i radnji poduzetih u okviru njihovih redovnih aktivnosti, odnosno zbog propusta i pogrešaka u vođenju poslova društva čak i ako su primijenili dužnu pažnju u postupanju zaštitit će se od osobne odgovornosti i mogućih financijskih gubitaka. Povijesni razvoj ovog osiguranja pokazuje kako je, uslijed industrijske revolucije i zakonskih promjena, postalo potrebno osigurati zaštitu menadžera i članova uprava od rizika koji dolaze s njihovim pozicijama. Iako je Hrvatska tek na početku prepoznavanja važnosti ugovaranja osiguranja od odgovornosti, očekuje se daljnji rast interesa, odnosno sve veća svijest o potrebi zaštite upravljačkih struktura, odnosno važnosti ove sigurnosti kao dio poslovne kulture. Štoviše, očekuje se i prilagodba domaćeg tržišta u skladu s međunarodnim trendovima koja bi, s nastavkom jačanja regulative zbog specifičnih uvjeta na tržištu, trebala dovesti do rasta broja polica osiguranja od odgovornosti.

LITERATURA

Barbić, Jakša, Zbornik: Odgovornost za štetu, Inženjerski biro, 2006.

Ćurković, Marijan, Osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora, Osiguranje: hrvatski časopis za teoriju i praksu osiguranja, 49(2008),12/1; str.26-35.

Ćurković, Marijan, Osiguranje od odgovornosti članova uprava i nadzornih odbora, revizora i odvjetnika, Pravo u gospodarstvu: časopis za gospodarsko-pravnu teoriju i praksu, broj 45(2006).

Pavić, Drago, Ugovorno pravo osiguranja, Komentar zakonskih odredaba, Tectus 2009.

Vojković, Hrvoje, Osiguranje od odgovornosti članova uprava, nadzornih odbora i prokurista trgovačkih društava, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 58, (4) 1025-1046 (2008).

Zakon o trgovačkim društvima, "Narodne novine" broj 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 125/11., 152/11., 111/12., 68/13., 110/15., 40/19.

Zakon o obveznim odnosima, "Narodne novine" br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22., 145/23., 155/23.

Stečajni zakon, "Narodne novine" br. 71/15., 104/17., 36/22., 27/24.

Tribine Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Kluba pravnika grada Zagreba, 215. tribina, ODGOVORNOST ČLANOVA UPRAVE ZA ŠTETU UČINJENU DRUŠTVU KAPITALA, uvodničar: akademik Jakša Barbić, voditelj i urednik: Marko Bratković, dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/wp-content/uploads/2023/02/215-Barbic-listopad-L.pdf> .

<https://www.wiener.hr/osiguranje-od-odgovornosti-za-pravne-osobe.aspx> .

<https://www.wiener.hr/osiguranja-od-odgovornosti-clanova-uprave-nadzornog-odbora-i-prokurista.aspx> .

LIDER: PROKURA: Sve što ste htjeli saznati o ovoj poželjnoj poziciji, a niste imali koga pitati, 20. ožujka 2019., dostupno na: <https://lidermedia.hr/aktualno/prokura-sve-sto-ste-htjeli-saznati-o-ovoj-pozeljnoj-poziciji-a-niste-imali-koga-pitati-26774> .